

کالبدشکافی فرایند الحاق ویتنام به سازمان جهانی تجارت

دکتر علی صباغیان *

چکیده

کشور ویتنام روز ۱۱ ژانویه ۲۰۰۷ به عنوان یکصد و پنجاهمین عضو وارد سازمان جهانی تجارت شد. ویتنام در فرایند ۱۲ ساله الحاق خود به سازمان جهانی تجارت که چند روز پس از آغاز به کار این سازمان در سال ۱۹۹۵ شروع شد فراز و نشیب‌های بزرگی را سپری کرد. همساز شدن ویتنام به عنوان یک کشور کمونیستی دارای اقتصاد متمرکز دولتی با قواعد و مقررات سازمان جهانی تجارت و نظام تجاری چندجانبه جهان مبتنی بر اقتصاد بازار آزاد از تحول بزرگی در نگرشها و رویکردهای اقتصادی و تجاری این کشور خبر می‌دهد. اگر چه مدتها قبل از طرح موضوع عضویت ویتنام در سازمان جهانی تجارت این کشور با اجرای برنامه اصلاحات اقتصادی موسوم به «دویی مویی» و بعداً عضویت در پیمانهای تجارت آزاد منطقه‌ای همچون «آسه آن» و «اپک» یا امضای موافقت‌نامه تجاری با آمریکا روند حاکم کردن سازوکارهای اقتصاد بازار بر فعالیتهای اقتصادی خود را تا حد زیادی تقویت کرده بود اما با شروع روند الحاق ویتنام به سازمان جهانی تجارت فرایند آزادسازی اقتصادی این کشور با هدف تطبیق با مقررات سازمان جهانی تجارت از سرعت بیشتری برخوردار شد. این فرایند در نهایت با پذیرش پروتکل الحاق ویتنام از سوی اعضای سازمان جهانی تجارت و تحقق عضویت رسمی این کشور در سازمان یادشده مهر تأییدی بر رهایی ویتنام از اقتصاد دولتی گذاشت. اکنون ویتنام با تعهداتی که در فرایند الحاق به سازمان جهانی تجارت سپرده، تعامل خود با نظام اقتصاد جهانی را آغاز کرده است. مقاله حاضر درصدد بررسی فرایند الحاق ویتنام به سازمان جهانی تجارت و تعهدات این کشور در این زمینه است.

واژه‌های کلیدی

سازمان جهانی تجارت، ویتنام، مذاکرات الحاق، آزادسازی تجاری، اصلاحات اقتصادی.

* سردبیر فصلنامه پژوهشهای تجارت جهانی

(۱) مقدمه

پس از مدتها انتظار بالاخره روز ۲۶ اکتبر ۲۰۰۶ (۴ آبان ۱۳۸۵) چهاردهمین و در واقع آخرین نشست گروه کاری الحاق ویتنام به سازمان جهانی تجارت در مقر این سازمان در ژنو برگزار شد و با تصویب پروتکل الحاق ویتنام، آن را برای تصویب نهایی به شورای عمومی این سازمان ارسال کرد. شورای عمومی سازمان جهانی تجارت نیز روز ۷ نوامبر ۲۰۰۶ (۱۶ آبان ۱۳۸۵) در یک نشست ویژه با تصویب پروتکل الحاق ویتنام، پذیرش این کشور به عنوان یکصدوپنجاهمین عضو سازمان جهانی تجارت را اعلام کرد. پس از تصویب پروتکل الحاق ویتنام در شورای عمومی سازمان جهانی تجارت و امضای آن توسط مدیرکل این سازمان و مذاکره گر ارشد ویتنام، این سند به تصویب مجلس قانونگذاری ویتنام رسید و در نهایت کشور ویتنام روز ۱۱ ژانویه ۲۰۰۷ به عنوان یکصدوپنجاهمین عضو وارد سازمان جهانی تجارت شد. ویتنام در فرایند ۱۲ ساله الحاق خود به سازمان جهانی تجارت که چند روز پس از آغاز به کار این سازمان در سال ۱۹۹۵ شروع شد فراز و نشیب‌های بزرگی را سپری کرد. این مقاله درصدد کالبدشکافی فرایند الحاق ویتنام به سازمان جهانی تجارت به منظور استفاده از تجربه‌های فرایند الحاق آن کشور در فرایند الحاق جمهوری اسلامی ایران به سازمان جهانی تجارت است.

(۲) شروع فرایند الحاق

ویتنام نیز همچون بسیاری دیگر از کشورهای که پس از تأسیس سازمان جهانی تجارت از طریق پیموده فرایند الحاق به آن کشور پیوسته‌اند، برای عضویت در این سازمان مسیر دور و درازی را طی کرده است. این کشور در ۴ ژانویه ۱۹۹۵ درخواست عضویت خود را به دبیرخانه سازمان جهانی تجارت تقدیم کرد. گروه کاری الحاق این کشور در ۳۱ ژانویه ۱۹۹۵ به ریاست سونگ‌هو سفیر کره جنوبی در سازمان جهانی تجارت تشکیل شد. [۱] بعداً ریاست گروه کاری ویتنام به آقای اریک‌گلن سفیر نروژ در سازمان جهانی تجارت واگذار شد. ویتنام در ۲۴ سپتامبر ۱۹۹۶ یادداشت رژیم تجاری خود را به سازمان جهانی تجارت تسلیم کرد. سال ۱۹۹۷ اعضای سازمان به بررسی رژیم تجاری این کشور پرداختند و سال ۱۹۹۸ مرحله اول پرسش و پاسخ اعضای گروه کاری با ویتنام بود. در نیمه اول این سال در سه نشست در ۴ و ۱۲ مارس و ۲۰ اوت مرحله پرسش و پاسخ که در بردارنده صدها پرسش از سوی اعضای گروه کاری بود انجام شد.

از نیمه دوم سال ۱۹۹۸ نشستهای رسمی گروه کاری الحاق ویتنام برای بررسی پرونده الحاق این کشور آغاز شد. اولین نشست گروه کاری الحاق ویتنام در روزهای ۳۰ و ۳۱ ژوئیه ۱۹۹۸ برگزار شد. نشست دوم در روز ۳ دسامبر ۱۹۹۸، نشست سوم در ۲۲ و ۲۳ ژوئیه ۱۹۹۹، نشست چهارم در ۳۰ نوامبر ۲۰۰۰، نشست پنجم در ۱۰ آوریل ۲۰۰۲، نشست ششم در ۱۲ مه ۲۰۰۳، نشست هفتم در ۱۰ دسامبر ۲۰۰۳، نشست هشتم در ۱۵ ژوئن ۲۰۰۴، نشست نهم در ۱۵ دسامبر ۲۰۰۴، نشست دهم در ۱۵ سپتامبر ۲۰۰۵، نشست یازدهم در ۲۷ مارس ۲۰۰۶، نشست دوازدهم در ۱۹ ژوئیه ۲۰۰۶، نشست سیزدهم در ۱۹ اکتبر ۲۰۰۶ و بالاخره نشست چهاردهم و در واقع آخرین نشست در روز ۲۶ اکتبر ۲۰۰۶ برگزار شد.

اگرچه از زمانی که ویتنام در روزهای اولیه تأسیس سازمان جهانی تجارت در سال ۱۹۹۵ درخواست خود را تقدیم سازمان جهانی تجارت کرد تا زمانی که در ۲۶ نوامبر گروه کاری الحاق ویتنام اسناد پروتکل الحاق را تأیید کردند بیش از ۱۱ سال به طول انجامید، اما سپری شدن فرایند الحاق ویتنام به سازمان جهانی تجارت در واقع زمان بیشتری را در برمی گیرد و آن هم زمانی است که ویتنام قبل از طرح درخواست عضویت برای بسترسازی در این زمینه سپری کرده است.

۳) بسترسازیهای قبل از درخواست عضویت

اگرچه ویتنام در دوران استعماری مستعمره فرانسه بود، اما در طول جنگ جهانی دوم ورود نیروهای ژاپنی به سیطره فرانسویها بر این کشور پایان داد. با وجود این، پس از جنگ جهانی دوم به فرانسویها اجازه داده شد که بار دیگر ویتنام را اشغال کنند. البته این اشغال با جنگ ویتنامیها با فرانسویها و در نهایت شکست اشغالگران همراه شد. معاهده صلحی که در پایان این جنگ به امضا رسید به تقسیم موقت ویتنام به دو بخش ویتنام شمالی و جنوبی منجر شد. در شمال یک نظام کمونیستی - استالینیستی حاکم شد و در جنوب یک نظام سرمایه داری با اقتصاد مرفه تر. با توجه به این که ویتنام شمالی از نظر قدرت نظامی برتری بسیار بالایی بر ویتنام جنوبی داشت به بخش جنوبی حمله کرد. در این میان، آمریکا به حمایت از ویتنام جنوبی وارد جنگ شد، اما به دلیل ماهیت چریکی این جنگ و ناتوانی آمریکا در مقابله با نیروهای ویتنام شمالی در نهایت در سال ۱۹۷۶ آمریکا با شکست از این جنگ خارج شد و ارتش ویتنام شمالی کل ویتنام جنوبی را به تصرف درآورد و در واقع دو بخش شمالی و جنوبی ویتنام بار دیگر به هم پیوستند.

برقراری صلح موجب رفاه و رونق در ویتنام نشد. نظام اقتصادی کمونیستی که بر ویتنام حاکم شده بود روز به روز موجب بدتر شدن وضعیت اقتصادی این کشور شد. حتی کار به جایی رسید که نظام کشاورزی اشتراکی این کشور قادر نبود در کشوری که از لحاظ بسترهای کشاورزی بسیار مطلوب بود مواد غذایی مورد نیاز ساکنان آن را تأمین کند. به عنوان نمونه، در سال ۱۹۸۶ ویتنام مجبور شد یک و نیم میلیون تن برنج برای مصرف ساکنان خود وارد کند. وخامت اوضاع بالاخره حزب کمونیست ویتنام را بر آن داشت تا در سیاستهای اقتصادی کمونیستی، برنامه‌ریزی مرکزی و کشاورزی اشتراکی تجدیدنظر کند. این امر با طرحی موسوم به «نوسازی و تجدیدحیات (دویی مویی)»^۱ عملی شد.

۱-۳) برنامه اصلاحات اقتصادی (دویی مویی)

«دویی مویی» که از نظر لغوی به معنای تغییر و نو شدن است، اصطلاح حزب کمونیست ویتنام برای اصلاح و نوسازی اقتصاد این کشور می‌باشد. این اصطلاح در سال ۱۹۸۶ برای اشاره به روند انتقال از اقتصاد دستوری استالینیستی و مبتنی بر برنامه‌ریزی متمرکز به سوی «اقتصاد بازار با جهت‌گیری سوسیالیستی» که معمولاً سوسیالیسم بازار خوانده می‌شود ظاهر شد. ششمین نشست ششمین کنگره حزب کمونیست ویتنام در دسامبر ۱۹۸۶ اعلام کرد که مدل اقتصاد کمونیستی که از سال ۱۹۵۴ دنبال می‌شد شکست خورده است. در این نشست، کنگره حزب کمونیست ویتنام سیاست «دویی مویی» را به عنوان یک روند تدریجی برای تجدید ساختار اقتصادی به منظور حرکت به سمت خصوصی‌سازی تصویب کرد. البته روش ویتنامی‌ها در این خصوص بیشتر شبیه چینی‌ها- تا روسیه یا کشورهای اروپای شرقی- بود، یعنی تجدید ساختار تدریجی با حفظ ثبات سیاسی را بر تحولات بنیادی و شدید ترجیح می‌دادند.

در این چارچوب، در سال ۱۹۸۸ سیاستهای مهمی در مسیر حرکت به سمت اقتصاد بازار در ویتنام تصویب شد. برخی از این سیاستها عبارتند از:

- ۱- پرداخت دستمزدها و حقوق بر مبنای پول خالص
- ۲- قیمت‌گذاری تولیدات شرکتهای دولتی بر اساس هزینه‌ها
- ۳- اجازه به کارفرمایان خصوصی برای استخدام تا ۱۰ کارگر

- ۴- حذف نقطه‌های بازرسی گمرکی داخلی
- ۵- بازبینی قانون سرمایه‌گذاری خارجی
- ۶- تمرکز زدایی واقعی کشاورزی
- ۷- حذف تمامی یارانه‌های مستقیم و کنترل‌های قیمتی
- ۸- افزایش استقلال مدیران شرکتهای
- ۹- کاهش ارزش پول ملی (دانگ) بر مبنای نرخهای بازار
- ۱۰- حذف انحصار دولتی در تجارت خارجی
- ۱۱- وضع مقررات برای مشارکت خارجی در بانکداری
- ۱۲- کاهش محدودیتهای اعمالی بر بخش خصوصی
- ۱۳- ایجاد مناطق فراوری صادرات برای شرکتهای ۱۰۰ درصد خارجی
- ۱۴- قانونگذاری در زمینه شرکتهای سهامداری
- ۱۵- حذف عوامل عمده برنامه‌ریزی مرکزی و دیوانسالاری
- ۱۶- ۱۵ درصد کاهش در نیروی کار دولتی
- ۱۷- بازگرداندن شرکتهایی که در سال ۱۹۷۵ در ویتنام جنوبی ملی شده بودند به صاحبان یا ورثه آنها. [۲]

اگر چه اجرای این سیاستها در یک کشور کمونیستی کار بسیار سختی بود، اما با توجه به الزامات داخلی و جهانی ناشی از فروپاشی اقتصادهای دستوری، مقامات ویتنامی چاره‌ای جز حرکت در این مسیر نداشتند و این سیاستها جزو سیاست رسمی حزب کمونیست ویتنام قرار گرفت. در این چارچوب، سهم بخش خصوصی و تعاونی بتدریج افزایش یافت، به طوری که در سال ۱۹۹۰ این دو بخش دوسوم تولید ناخالص داخلی ویتنام را به خود اختصاص دادند. بعلاوه، ویتنام کمونیستی که برای ۲۵ تا ۳۰ درصد بودجه دولتی خود به کمکهای خارجی متکی بود در سال ۱۹۹۱ این رقم را به ۵ درصد کاهش داد.

جدول ۱: وضعیت شاخصهای کلیدی اقتصاد ویتنام بین سالهای ۱۹۹۵ تا ۲۰۰۲

سال	۱۹۹۵	۱۹۹۶	۱۹۹۷	۱۹۹۸	۱۹۹۹	۲۰۰۰	۲۰۰۱	۲۰۰۲	شاخص
رشد تولید ناخالص داخلی (درصد)	۹/۵	۹/۳	۸/۲	۵/۸	۴/۸	۶/۸	۶/۹	۷	
رشد صنعتی (درصد)	۱۴/۵	۱۴/۲	۱۳/۸	۱۲/۵	۱۱/۶	۱۷/۵	۱۴/۶	۱۴/۵	
تولید ناخالص داخلی سرانه (دلار آمریکا)	۲۸۸	۳۳۷	۳۶۱/۳	۳۶۰/۶	۳۷۴/۵	۴۰۱/۵	۴۱۵/۴	۴۴۰/۱	
سرمایه گذاری در تولید ناخالص داخلی (درصد)	۳۱/۷	۳۲/۱	۳۴/۶	۳۲/۴	۳۲/۸	۳۲/۹	۳۴	۳۳/۷	

Source: General Statistics Office of Vietnam(GSO), **Statistical Yearbook** (various years) and UNCTAD, **World Investment Report,2003**.

۲-۳) اصلاح سیاست تجاری

بخش مهمی از برنامه اصلاحات اقتصادی ویتنام معطوف به اصلاح سیاست تجاری این کشور بوده است. در چارچوب نظام اقتصادی برنامه ریزی مرکزی، تجارت خارجی ویتنام عمدتاً طبق موافقتنامه‌های تهاتری مبتنی بر روبل با کشورهای عضو شورای کمکهای اقتصادی متقابل^۱ انجام می‌شد و تحت کنترل شدید دولت قرار داشت. در فرایند اصلاح سیاست تجاری، ویتنام اقدامات گسترده‌ای را برای کاهش کنترل و حمایت دولت از تجارت در چارچوب نظام سوسیالیستی انجام داد. البته این تحولات تدریجی صورت گرفت و در مراحل اولیه بسیاری از محدودیتهای غیر تعرفه‌ای که هدف آنها حمایت از صنایع داخلی بود همچنان برقرار ماندند.

در دوران قبل از اصلاحات، شرکتهای بزرگ تجاری دولتی انحصار تجارت بسیاری از کالاها را در اختیار داشتند و مبادلات مربوط به آنها را انجام می‌دادند. این نظام در فرایند اصلاح سیاست تجاری ویتنام با هدف اجازه دادن به شرکتهای خصوصی متحول شد. البته اعطای این مجوزها مشروط به رعایت تمامی شرایط تعیین شده و برای هر محموله به طور جداگانه صورت می‌گرفت. در ادامه اصلاحات بیشتری صورت گرفت و مجوزهای موردی به مجوزهای کلی تبدیل

1- Council for Mutual Economic Assistance (CMEA)

شدند که در آنها نوع کالاها و مقداری که هر شرکت مجاز به تجارت آن بود مشخص می‌شد. یکی دیگر از تحولاتی که در این عرصه صورت گرفت، تجدید ساختار محدودیتهای کمی یا مقداری بود. ویتنام در سال ۱۹۸۹ نظام محدودیتهای مقداری حاکم بر تجارت خارجی این کشور را که شامل همه کالاها می‌شد تغییر داد. در این چارچوب، تمام سهمیه‌های وارداتی به استثنای برخی اقلام کلیدی خاص حذف شد. در سالهای بعد نیز تعداد کالاهای مشمول محدودیت سهمیه‌ای بشدت کاهش یافت. البته به اقتضای شرایط روز، در دوران پس از تجدید ساختار محدودیتهای مقداری و سهمیه‌ای نیز ویتنام به طور موقت از این محدودیتهای برای واردات برخی کالاها استفاده کرده است.

دولت ویتنام همچنین همزمان با تجدید ساختار نظام سهمیه‌ای واردات این کشور، در اواخر سال ۱۹۸۰ یک نظام تعرفه‌ای جدید ایجاد کرد که در چارچوب آن در سالهای بعد نظام نمانکلاتور گمرکی این کشور بشدت متحول شد.

دولت ویتنام همچنین از اوایل دهه ۱۹۹۰ تلاش خود را به سمت ایجاد مناطق فراوری صادراتی^۱ به عنوان راهبردی برای توسعه تولیدات صادراتی و حمایت از صنایع خدماتی معطوف کرد. در این چارچوب، تا سال ۱۹۹۷ شش منطقه فراوری صادراتی عمدتاً در بخش صنایع تولیدی سبک همچون منسوجات و پوشاک، لوازم خانگی و فراوری مواد غذایی در این کشور فعال شدند. از سال ۱۹۹۷ به بعد، دولت ویتنام سیاست خود را به سمت ایجاد مناطق صنعتی^۲ به منظور جذب سرمایه‌های خارجی برای صنایع جایگزینی واردات و نیز صنایع صادراتی معطوف کرد. در پرتو این اصلاحات، ارزش صادرات ویتنام از حدود سال ۱۹۹۳ به بعد بشدت افزایش یافت. این افزایش بیشتر ناشی از کاهش کنترل دولت بر مدیریت فعالیت‌های تجاری و نشاندهنده پیشرفت تدریجی اصلاحات سیاست تجاری این کشور بود. البته در مراحل اولیه این دوره، رشد واردات بر صادرات پیشی گرفت و باعث افزایش کسری تجاری ویتنام در اواسط دهه ۱۹۹۰ شد، به طوری که طبق آمارهای صندوق بین‌المللی پول، حجم کسری تجاری ویتنام در سال ۱۹۹۶ به ۱۳/۷ درصد تولید ناخالص داخلی این کشور بالغ شد. در واکنش به این امر، همان‌طور که پیشتر ذکر شد، دولت ویتنام به طور موقت محدودیتهایی را بر واردات برخی کالاها اعمال کرد.

1- Exporting Processing Zones (EPZs)
2- Industrial Zones

جدول ۲: تأثیر اصلاح سیاست تجاری بر ترکیب شرکای تجاری ویتنام (ارزش به میلیون دلار آمریکا)

واردات				صادرات				کشور
۱۹۹۶		۱۹۸۹		۱۹۹۶		۱۹۸۹		
درصد	ارزش	درصد	ارزش	درصد	ارزش	درصد	ارزش	
۶۹	۹۳۹۶	۱۱	۲۸۸	۵۲	۳۵۹۷	۲۷	۵۱۹	کل قاره آسیا
۹	۱۲۵۱	۴	۱۰۶	۲۶	۱۸۲۹	۱۳	۲۶۱	ژاپن
۱۳	۱۷۶۴	۱	۱۶	۳	۲۳۲	۱	۲۵	کره
۷	۹۲۶	۰	۰	۴	۲۸۰	۰	۰	چین
۹	۱۲۹۴	۰	۱	۴	۲۸۸	۰	۴	تایوان
۵	۶۶۱	۴	۱۰۳	۳	۱۷۹	۴	۷۹	هنگ کنگ
۱۴	۱۸۸۸	۲	۴۱	۶	۳۹۷	۴	۷۱	سنگاپور
۳	۳۵۵	۰	۱	۲	۱۳۷	۰	۳	مالزی
۱	۱۳۶	۰	۰	۲	۱۵۱	۰	۰	فیلیپین
۴	۵۲۶	۰	۲	۱	۶۰	۱	۱۵	تایلند
۲	۲۶۰	۰	۱	۱	۹۳	۲	۳۱	اندونزی
۰	۲۶	۰	۵	۲	۱۱۲	۱	۱۱	کامبوج
۲	۳۲۶	۶۴	۱۶۳۸	۲	۱۳۶	۴۰	۷۷۲	اروپای شرقی
۱	۱۳۴	۶۰	۱۵۳۳	۰	۲۹	۲۸	۵۴۹	شوروی / روسیه
۱۴	۱۸۴۷	۳	۷۸	۲۵	۱۷۳۸	۵	۹۴	کل اروپای غربی
۳	۳۷۶	۰	۵	۸	۵۶۳	۰	۹	آلمان
۶	۸۲۳	۲	۵۳	۵	۳۳۶	۴	۸۰	فرانسه
۵	۷۱۵	۰	۲	۶	۳۸۳	۰	۴	کل آمریکای شمالی
۵	۶۷۸	۰	۰	۴	۳۱۱	۰	۰	ایالات متحده آمریکا
۲	۲۲۸	۰	۱۱	۵	۳۲۰	۰	۱	کل اقیانوسیه
۱	۱۸۱	۰	۱۱	۴	۳۰۸	۰	۱	استرالیا
۱۲	۱۶۸۴	۲۱	۵۴۹	۱۱	۷۵۹	۲۸	۵۴۲	سایر
۱۰۰	۱۳۶۶۸	۱۰۰	۲۵۶۶	۱۰۰	۶۹۳۳	۱۰۰	۱۹۳۶	جمع کل

Source: IMF, Directory of Trade Statistics.

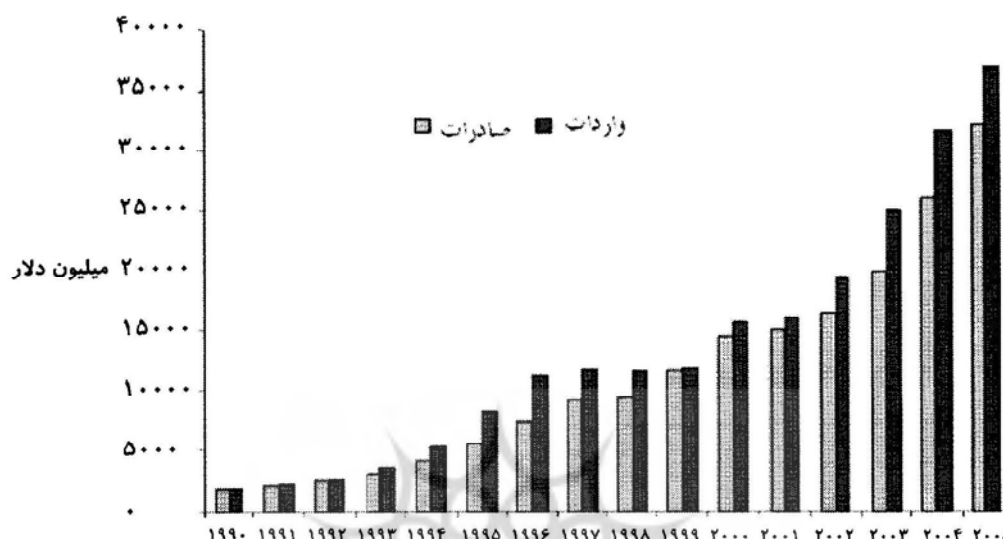
بعلاوه، تحول سیاست تجاری ویتنام و اتخاذ سیاست درهای باز پس از سقوط شورای کمکهای اقتصادی متقابل موجب تغییر در شرکای تجاری ویتنام شد. در سال ۱۹۸۹، ویتنام تا حد زیادی به تجارت با کشورهای عضو شورای کمکهای اقتصادی متقابل متکی بود، به طوری که تا ۶۰ درصد واردات این کشور از اتحاد جماهیر شوروی سابق تأمین می‌شد. در سال ۱۹۹۶ تجارت ویتنام با کشورهای عضو سابق شورای کمکهای اقتصادی متقابل بشدت کاهش یافت و کشورهای شرق و جنوب شرقی آسیا به شرکای تجاری ویتنام تبدیل شدند و بیش از نیمی از حجم صادرات و واردات این کشور را به خود اختصاص دادند. همچنین سهم کشورهای اروپای غربی و بویژه آمریکا که در سال ۱۹۸۹ در تجارت با ویتنام صفر بود تا حد زیادی افزایش یافت (جدول شماره ۲). اصلاح سیاست تجاری ویتنام و حرکت به سمت آزادسازی تجاری همچنین موجب شد که حجم تجارت خارجی این کشور به طور مستمر افزایش یابد (نمودار شماره ۱).

۳-۳) اصلاح قوانین و مقررات

یکی از موضوعات بسیار مهم و اساسی در فرایند الحاق کشورها به سازمان جهانی تجارت اصلاح قوانین و مقررات داخلی آنهاست. عضویت کشورها در سازمان جهانی تجارت همچون عضویت در سایر سازمانها و کنوانسیونهای بین‌المللی به مفهوم آن است که کشور متقاضی قصد پذیرش و قبول قوانین و مقررات حاکم بر این سازمان را دارد. ماده ۱۶ موافقت‌نامه مراکش که در حکم اساسنامه سازمان جهانی تجارت است در این زمینه تأکید دارد که اعضای این سازمان «باید متعهد شوند که قوانین، مقررات و رویه‌های اجرایی آنها با تعهداتشان که طبق موافقت‌نامه‌های این سازمان برعهده می‌گیرند هماهنگ باشد.» [۳] در مذاکرات الحاق یک کشور به سازمان جهانی تجارت، اعضای این سازمان چه در چارچوب گروه کاری الحاق و چه در چارچوب مذاکرات دوجانبه از کشور متقاضی الحاق می‌خواهند که تمام مقررات و قواعد سازمان جهانی تجارت را طبق این تعهد کلی اجرا نمایند. البته قوانین و مقررات سازمان جهانی تجارت که شامل چندین موافقت‌نامه مهم بین‌المللی در عرصه تجارت کالا، تجارت خدمات، حفظ حقوق مالکیت فکری، حل و فصل اختلافات تجاری و بررسی سیاست تجاری است، به طور مستقیم در کشور عضو به اجرا گذاشته نمی‌شود، بلکه کشورهای عضو باید این مقررات را به قوانین و مقررات داخلی خود تبدیل کنند و سپس آنها را به مورد اجرا بگذارند. همچنین طبق اصول حقوق

بین‌الملل نباید بین قوانین و مقررات داخلی کشورهای عضو یک سازمان یا کنوانسیون بین‌المللی با مقررات آن سازمان یا کنوانسیون اختلاف و ناسازگاری وجود داشته باشد.

نمودار ۱: وضعیت تجارت بین‌المللی ویتنام در سالهای ۱۹۹۰-۲۰۰۵

Source: GSO, Statistical Yearbook (various years).

به طوری که از ماده ۱۶ موافقت‌نامه مراکش برمی‌آید، علاوه بر قوانین به مفهوم خاص آن که مصوب مجالس قانونگذاری است، رویه‌های اجرایی کشورهای عضو- شامل تصویب‌نامه‌های هیأت دولت یا بخشنامه‌های دستگاه‌های اداری و اجرایی- نیز نباید با مقررات سازمان جهانی تجارت در تعارض باشد. گستردگی و پیچیدگی مقررات موافقت‌نامه‌های سازمان جهانی تجارت از یک سو و گستردگی قوانین داخلی به مفهوم عام آن- شامل قوانین و مقررات مصوب مجلس، تصویب‌نامه‌های هیأت وزیران و بخشنامه‌های دستگاه‌های اجرایی- از سوی دیگر و نیز ضرورت نبود اختلاف و تعارض بین این دو اولاً گستردگی و ثانیاً پیچیدگی کار اصلاح قوانین و مقررات داخلی به منظور سازگار کردن آنها با مقررات سازمان جهانی تجارت و به تبع آن نقش بسیار مهم نهادهای قانونگذاری در فرایند الحاق به سازمان جهانی تجارت را نشان می‌دهد. ویتنام نیز در فرایند الحاق خود به سازمان جهانی تجارت از این امر مستثنی نبوده است.

دولت ویتنام برای هموار کردن بستر پیوستن اقتصاد این کشور به اقتصاد جهانی قوانین و

مقررات زیادی را تصویب یا اصلاح کرده است. این کشور در یک گام مهم در این مسیر و پس از شروع برنامه اصلاحات اقتصادی در سال ۱۹۸۶ قانون اساسی این کشور را که در سال ۱۹۸۰ اصلاح شده بود بار دیگر اصلاح کرد. قانون اساسی جدید ویتنام [۴] همگام با رویکرد برنامه اصلاحات اقتصادی این کشور برای حاکم کردن سازوکارهای اقتصاد بازار در ویتنام بر نقش مالکیت و فعالیت بخش خصوصی در ویتنام که قبل از آن انکار می‌شد صحنه گذاشت. فصل چهارم قانون اساسی ویتنام درباره نظام اقتصادی این کشور است و طی مواد ۱۵ تا ۲۹ جزئیات مربوط به چگونگی کارکرد این نظام تبیین شده است. ویتنام همچنین قوانین مربوط به حمایت از مالکیت فکری را که در فرایند الحاق به سازمان جهانی تجارت حایز اهمیت زیادی است اصلاح کرد. این کشور یک قانون جدید سرمایه‌گذاری نیز تصویب نمود.

۴) تمرین رقابت در یک محیط کوچکتر

ورود به سازمان جهانی تجارت چیزی جز رقابت در عرصه گسترده جهانی نیست. برای کسب توان رقابت در چنین محیطی که پر از رقبای قدرتمند و با تجربه است راهی جز تمرین رقابت در فضاهای کوچکتر نیست. پیمانهای منطقه‌ای برای کشورهای که قصد ورود به سازمان جهانی تجارت را دارند می‌تواند در نقش استخری برای تمرین شنا برای ورود به دریا و اقیانوس باشند. ویتنام نیز با درک صحیح این واقعیت، ورود به بلوکهای منطقه‌ای را همزمان با پیگیری فرایند الحاق خود به سازمان جهانی تجارت مد نظر قرار داده است. در این مدت، عضویت در اتحادیه کشورهای شرق آسیا (آسه‌آن) و مجمع اقتصادی آسیا - اقیانوسیه (آپک) در اولویت قرار گرفت.

۴-۱) عضویت در «آسه‌آن»

اتحادیه کشورهای جنوب شرقی آسیا (آسه‌آن) در سال ۱۹۶۷ به عنوان یک سازمان همکاری اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی با عضویت پنج کشور اندونزی، مالزی، فیلیپین، سنگاپور و تایلند تشکیل شد. اگر چه تأکید منشور «آسه‌آن» بر باز بودن عضویت این سازمان به روی همه کشورهای منطقه نوعی پیام به ویتنام برای عضویت در این سازمان محسوب می‌شد، اما این امر به

طور مکرر از سوی هانوی رد شد. ویتنام در سال ۱۹۷۶ پس از وحدت دو بخش شمالی و جنوبی درخواست عضویت ناظر در نشستهای آسه‌آن را ارائه کرد. از آنجا که ورود یک کشور کمونیست به جرگه گروهی از کشورهای دارای اقتصاد بازار امری بی‌سابقه تلقی می‌شد، این اقدام ویتنام نوعی ژست حسن‌نیت محسوب شد تا یک پیشنهاد جدی. بالاخره پس از سالها اختلاف بین آسه‌آن و ویتنام، این کشور در ۲۸ ژوئیه ۱۹۹۵ به عنوان هفتمین عضو به عضویت اتحادیه کشورهای جنوب شرقی آسیا درآمد. ملاحظه می‌شود که ویتنام درست چند ماه پس از ارائه درخواست عضویت در سازمان جهانی تجارت به عضویت یک پیمان منطقه‌ای با بازاری با ۴۲۰ میلیون نفر و تولید ناخالص داخلی بیش از ۵۰۰ میلیارد دلار درآمده است.

همچنین، در ۱۵ دسامبر ۱۹۹۵ در خلال پنجمین نشست سران آسه‌آن در بانکوک تایلند، ویتنام پروتکل الحاق به موافقت‌نامه «برنامه تعرفه ترجیحی مؤثر مشترک»^۱ منطقه تجارت آزاد آسه‌آن^۲ را امضا کرد که طبق آن باید؛

الف- اصول دولت کامله‌الوداد و رفتار ملی را بر مبنای متقابل به تمامی کشورهای عضو این اتحادیه گسترش دهد؛

جدول ۳: تجارت ویتنام با آسه‌آن در آستانه عضویت در این بلوک

سال ۱۹۹۴		سال ۱۹۹۰		
درصد سهم آسه‌آن از کل صادرات و واردات ویتنام	میلیون دلار آمریکا	درصد سهم آسه‌آن از کل صادرات و واردات ویتنام	میلیون دلار آمریکا	
۱۹/۶	۷۹۴/۸	۱۳/۴	۳۲۳/۴	صادرات به آسه‌آن
۲۷	۱۵۶۸/۸	۱۹/۲	۵۲۸/۲	واردات از آسه‌آن

Source: General Statistical Office of Vietnam and ASEAN Secretariat.

- ب- اطلاعات مرتبط به رژیم تجاری خود را در مواقع لزوم ارائه کند؛
- پ- فهرستی از کاهش تعرفه‌ها را آماده و کاهش مؤثر را از ابتدای ژانویه ۱۹۹۶ آغاز کند و در ابتدای ژانویه ۲۰۰۶ به نرخ تعرفه ۰/۵ درصد برساند؛
- ت- پایان دادن به معافیت محصولاتی که به طور موقت مستثنی شده‌اند در پنج نوبت مساوی از ابتدای ژانویه ۱۹۹۹ تا اول ژانویه ۲۰۰۳ و تهیه فهرست این محصولات به طور سالیانه؛

1- Common Effective Preferential Tariff Scheme (CEPT)
2- ASEAN Free Trade Area (AFTA)

ث - پایان دادن به معافیت محصولات کشاورزی که به طور موقت مستثنی شده‌اند، از ابتدای ژانویه ۲۰۰۰ تا اول ژانویه ۲۰۰۶ و تهیه فهرست این محصولات به طور سالیانه.

نگاهی به این تعهدات نشان می‌دهد که آنها در واقع بخشی از الزامات و تعهداتی هستند که ویتنام برای الحاق به سازمان جهانی تجارت باید بپذیرد. البته دامنه و قلمرو آن کمتر از قلمرو اعضای سازمان جهانی تجارت است.

ویتنام در اجرای این تعهدات در اول ژانویه ۱۹۹۶ اولین مرحله مربوط به طرح تعرفه‌های ترجیحی مؤثر مشترک را طبق بخشنامه شماره ۹۱ مورخ ۱۸ دسامبر ۱۹۹۵ دولت به اجرا گذاشت. در این چارچوب، ویتنام ۸۵۷ خط تعرفه را در فهرست مشمول ترجیحات قرار داد. از این ۸۵۷ خط تعرفه ۵۴۸ خط تعرفه صفر بود و بقیه ۳۰۹ خط تعرفه در سطح ۱/۵ درصد قرار داشت. این اقدام به مفهوم آن بود که از مجموع ۲۲۱۸ خط تعرفه‌ای مورد استناد ویتنام حدود ۳۹ درصد در فهرست غیرمستثنی و تقریباً یک چهارم خطوط تعرفه‌ای این کشور در سطح تعرفه صفر درصد قرار می‌گرفت.

از خطوط تعرفه باقیمانده ۱۱۸۹ خط تعرفه یا ۵۴ درصد تحت فهرست مستثنی موقت^۱ قرار می‌گرفت. از ابتدای سال ۱۹۹۹ تا اول ژانویه ۲۰۰۳ محصولات فهرست مستثنی در پنج نوبت سالیانه بتدریج تحت شمول طرح تعرفه‌های ترجیحی مؤثر مشترک قرار گرفت. معنی این امر آن بود که در این زمان دست کم ۹۲ درصد از کل خطوط تعرفه‌ای ویتنام تحت شمول این طرح قرار می‌گرفت.

جدول ۴: فهرست تعرفه‌های ترجیحی مشترک مؤثر ویتنام بر اساس تعداد خطوط تعرفه‌ای

فهرست	تعداد خطوط تعرفه‌ای	درصد از کل تعرفه‌ها
استثنای فوری	۸۵۷	۳۸/۶
استثنای موقت	۱۱۸۹	۵۳/۶
حساس	۲۶	۱/۲
معافیت عمومی	۱۴۶	۶/۶
کل	۲۲۱۸	۱۰۰

Source: ASEAN Secretariat.

1- Temporary Exclusion List (TEL)

همچنین، فهرست کالاهای حساس ویتنام ۲۶ خط تعرفه بود که عمدتاً محصولات کشاورزی فراوری نشده را شامل می‌شد و باید بتدریج از ابتدای سال ۲۰۰۱ تا اول سال ۲۰۱۰ همچون سایر کشورها تحت شمول طرح تعرفه‌های ترجیحی مؤثر مشترک قرار گیرد.[۵]

عضویت ویتنام در آسه‌آن و بویژه طرح تعرفه‌های ترجیحی در عصر افزایش منطقه‌گرایی و جهانی‌شدن به این کشور کمک می‌کرد که اقتصاد خود را تقویت کند و ادغام آن را در اقتصاد جهانی تحکیم بخشد. از آنجا که رقابت بین‌المللی کارآمدی در تخصیص منابع را تقویت می‌کرد، عضویت این کشور در آسه‌آن و در معرض رقابت سایر اعضای این اتحادیه قرار گرفتن موجب شد که منابع این کشور به سمت فعالیتهایی که موجب افزایش درآمد و رفاه مردم بود سوق یابد. بعلاوه، عضویت ویتنام در موافقت‌نامه طرح تعرفه‌های ترجیحی مؤثر مشترک و مشارکت در سایر زمینه‌های همکاری اقتصادی آسه‌آن همچون حقوق مالکیت فکری، خدمات، همکاری صنعتی و سرمایه‌گذاری موجب شد که اقتصاد ویتنام علایم قدرتمندی از جهت‌گیری سیاستهای اقتصادی این کشور به سرمایه‌گذاران خارجی ارسال کند. این امر این تصور را در پی داشت که ویتنام قاطعانه به آزادسازی رژیم تجاری و سرمایه‌گذاری خود ادامه می‌دهد.

همچنین، عضویت ویتنام در منطقه تجارت آزاد آسه‌آن (افتا) باعث پذیرش زودهنگام الگوها و رویه‌های حاکم بر تجارت بین‌المللی از سوی این کشور شد. این موضوع از نظر فرایند الحاق ویتنام به سازمان جهانی تجارت بسیار مهم بود و مورد حمایت شدید سایر اعضای آسه‌آن نیز قرار داشت.

۲-۴) عضویت در اپک

از دیگر اقدامات ویتنام برای تمرین رقابت و تجارت آزاد قبل پیوستن به سازمان جهانی تجارت، عضویت در مجمع همکاری آسیا-اقیانوسیه ۱ بود. ویتنام در نوامبر ۱۹۹۸ در نشست وزیران اپک در مالزی همراه با روسیه و پرو به عضویت این مجمع درآمد. در حال حاضر، اپک با ۲۱ عضو که معمولاً «اقتصادهای عضو» خوانده می‌شوند حدود ۴۰ درصد جمعیت جهان، حدود ۵۶ درصد تولید ناخالص داخلی جهانی و حدود ۴۸ درصد تجارت جهان را در برمی‌گیرد.[۶] اپک از ابتدای آغاز به کار خود در سال ۱۹۸۹ به تلاشهای گسترده‌ای برای کاهش تعرفه‌ها و سایر موانع تجاری در منطقه آسیا - اقیانوسیه دست زده است که مهمترین آنها تصویب «اهداف بوگور»^۲ برای ایجاد منطقه

1- Asia Pacific Economic Cooperation (APEC)

2 - Bogor Goals

اهداف بوگور در بیانیه سران اپک که در سال ۱۹۹۴ در بوگور اندونزی برگزار شد آمده است.

3- Bilateral Trade Agreement between the USA and Vietnam (USBTA)

جدول ۵- جدول تعرفه‌های ویتنام برای عضویت در AFTA

۲۰۰۶		۲۰۰۵		۲۰۰۴		۲۰۰۳		سال
درصد از کل تعرفه‌ها	تعداد خطوط تعرفه‌ای	درصد از کل تعرفه‌ها	تعداد خطوط تعرفه‌ای	درصد از کل تعرفه‌ها	تعداد خطوط تعرفه‌ای	درصد از کل تعرفه‌ها	تعداد خطوط تعرفه‌ای	
۵۵/۲	۳۹۰۷	۳۳/۳	۳۹۰۷	۳۳/۳	۳۹۰۷	۳۳/۳	۳۹۰۷	صفر
.	۲	۲/۳	۲۷۲	۲/۳	۲۷۲	۲/۳	۲۷۲	۱
۱/۸	۲۱۱	۶/۷	۷۸۴	۶/۷	۷۸۴	۶/۷	۷۸۴	۳
۴۲/۹	۵۰۳۷	۴۲/۵	۴۹۹۱	۳۳/۸	۳۹۶۱	۳۳/۵	۳۹۳۱	۵
.	۱	۱۱/۹	۱۳۹۷	۱/۲	۱۴۰	۰/۹	۱۰۵	۱۰
.	.	۰/۳	۳۰	۱۹/۳	۲۲۷۰	۱/۲	۱۴۱	۱۵
.	.	۳	۳۵۳	۳/۴	۴۰۰	۲۲/۱	۲۵۹۴	۲۰
۱۰۰	۱۱۷۳۴	۱۰۰	۱۱۷۳۴	۱۰۰	۱۱۷۳۴	۱۰۰	۱۱۷۳۴	جمع

Source: Decree 78/2003/ND-CP, 1 July 2003.

تجارت و سرمایه‌گذاری آزاد آسیا-اقیانوسیه در کشورهای صنعتی عضو تا سال ۲۰۱۰ و در کشورهای در حال توسعه عضو تا سال ۲۰۲۰ بوده است. (۷)

به طوری که ملاحظه می‌شود، ویتنام در تعقیب سیاست درهای باز خود برای انتقال از اقتصاد برنامه‌ریزی شده متمرکز به سمت اقتصاد بازار که در اواخر دهه ۱۹۸۰ آغاز شد با فاصله اندکی پس از عضویت در اتحادیه کشورهای جنوب شرقی آسیا به سمت عضویت در مجمع همکاری اقتصادی آسیا - اقیانوسیه حرکت کرده است. بدون هیچ تردیدی، ویتنام در پیوستن به ایک موضوع بسترسازی برای عضویت در سازمان جهانی تجارت را در نظر داشته است.

۳-۴) انعقاد موافقت‌نامه تجاری با آمریکا

یکی دیگر از اقداماتی که ویتنام برای تقویت توان رقابتی خود قبل از پیوستن به سازمان جهانی تجارت انجام داد انعقاد یک موافقت‌نامه تجاری دوجانبه با آمریکا^۱ دشمن سرسخت سابق خود بود. این موافقت‌نامه روز ۱۳ ژوئیه ۲۰۰۰ به امضای طرفین رسید و در سال ۲۰۰۱ نیز مجالس دوطرف آن را تصویب کردند.

¹ - Bilateral Trade Agreement between the USA and Vietnam (USBTA)

روند عادی‌سازی روابط دو دشمن دیرینه یعنی آمریکا و ویتنام گام به گام پیش رفت تا به انعقاد موافقت‌نامه دوجانبه تجاری منجر شد. ابتدا در دوران دولت بوش اول، آمریکا طرحی موسوم به «نقشه راه» را منتشر کرد که طبق آن برای این که آمریکا وارد روند عادی‌سازی روابط با ویتنام شود، آن کشور هم باید اقدامات چندی را انجام می‌داد. یکی از این اقدامات، خروج ویتنام از کامبوج بود که در سال ۱۹۸۹ تحقق یافت. بعد از آن ویتنام با تعقیب عضویت در سازمانهای منطقه‌ای یک گام ضروری دیگر را برداشت و نشان داد که قصد ایفای نقش مثبتی را در امنیت منطقه‌ای و آزادسازی اقتصادی دارد. متعاقب این تحولات، در سال ۱۹۹۳ دولت کلینتون سیاست عادی‌سازی روابط با ویتنام از طریق اعلام حمایت آمریکا از اعطای وامهای بین‌المللی به ویتنام و اجازه دادن به شرکتهای آمریکایی برای مشارکت در پروژههای توسعه‌ای ویتنام را آغاز کرد. همچنین همکاری نزدیک ویتنام با آمریکا در این برهه درخصوص شناسایی بقایای سربازان آمریکایی کشته شده در جنگ ویتنام که برای آمریکا از اهمیت زیادی برخوردار بود، تأثیر فراوانی در روند عادی‌سازی روابط داشت. به دنبال این، در سال ۱۹۹۴، آمریکا تحریم اقتصادی علیه ویتنام را لغو کرد و به شرکتهای آمریکایی اجازه صادرات به ویتنام و سرمایه‌گذاری در فرصتهای تجاری آن کشور را داد.

یک سال بعد، آمریکا روابط دیپلماتیک خود با ویتنام را از سرگرفت و پس از آن سفرای دو کشور به پایتختهای یکدیگر رفتند. این سیاست عادی‌سازی روابط، موجب پیشرفتهای بیشتری در سایر زمینه‌ها شد و به تقویت همکاری در مبارزه با قاچاق موادمخدر و توسعه حقوق بشر از طریق گفتگو انجامید.

همچنین، عضویت ویتنام در سال ۱۹۹۵ در آسه‌آن و در سال ۱۹۹۸ در اپک زمینه را برای انعقاد موافقت‌نامه تجاری با آمریکا فراهم کرد. در سال ۱۹۹۸ آمریکا اولین مورد معافیت از قانون «جکسون - ونیک»^۱ را برای ویتنام صادر کرد و دایره شمول برنامه‌های کمکهای سرمایه‌گذاری و توسعه صادرات آمریکا^۲ را به ویتنام گسترش داد. متعاقباً، سال بعد آمریکا و ویتنام به یک توافق اصولی درخصوص مفاد یک موافقت‌نامه تجاری دوجانبه دست یافتند. نهایتاً دو طرف در ۱۳ ژوئیه ۲۰۰۰ یک موافقت‌نامه دوجانبه تجاری با یکدیگر امضا کردند. کلینتون رئیس‌جمهور وقت آمریکا در نوامبر ۲۰۰۰ یعنی چند ماه پس از امضای این موافقت‌نامه با سفر به ویتنام آخرین فصل نمادین جنگ ویتنام را بست.

1- Jackson – Vanick Amendment

2- U.S. Export Promotion and Investment Support Programs

او با تأکید بر این که موافقت‌نامه تجاری آمریکا و ویتنام نشان داد که دشمنان سابق نیز می‌توانند برای پیدا کردن زمینه مشترک همکاری به نفع مردمشان با هم کنار آیند گفت که این موافقت‌نامه موجب بازگشایی بازارهای دوطرف، ایجاد اشتغال در دو کشور و زمینه‌ساز سرعت بخشیدن ادغام ویتنام در اقتصاد جهانی و نظام تجاری چندجانبه خواهد شد و به آزادسازی اقتصادی و ایجاد بخش خصوصی در آن کشور خواهد انجامید.

مفاد موافقت‌نامه تجاری دوجانبه آمریکا و ویتنام در زمینه‌های مختلف دقیقاً همان مفاد موافقت‌نامه‌ها و مقررات سازمان جهانی تجارت است. تطبیق شرایط داخلی ویتنام از نظر تغییرات سیاست تجاری، تصویب مقررات و قوانین لازم، اصلاح مقررات و رویه‌های صادرات و واردات، دسترسی به بازار برای کالاهای صنعتی و خدمات کمک بزرگی به این کشور در فرایند الحاق به سازمان جهانی تجارت کرده است. فراگیری موضوعات این موافقت‌نامه تا آنجا بود که در آن زمان حتی کارشناسان آنکتاد آن را جامع‌ترین موافقت‌نامه تجاری دوجانبه تاریخ نامیدند.[۸]

ویتنام از طریق موافقت‌نامه تجاری دوجانبه با آمریکا بسیاری از اصول بنیادی سازمان جهانی تجارت همچون اصل دولت کامله‌الوداد، اصل رفتار ملی و اصل شفافیت را پذیرفت و از این طریق مبنای محکمی برای مذاکرات الحاق فراهم کرد. طبق این موافقت‌نامه، ویتنام همچنین به بخش اعظم مقررات نظام تجاری چندجانبه سازمان جهانی تجارت از جمله مقررات این سازمان درباره تجارت کالا، ضوابط تجاری سرمایه‌گذاری، جنبه‌های تجاری حقوق مالکیت فکری، موافقت‌نامه عمومی تجارت خدمات و مقررات این سازمان در خصوص ارتباطات متعهد شده است.

۵) انجام مذاکرات

فرایند الحاق یک کشور به سازمان جهانی تجارت چیزی جز انجام مذاکره با کشورهای عضو قبلی این سازمان نیست. این مذاکرات نیز در دو شکل مذاکرات چندجانبه گروه کاری الحاق و مذاکرات دوجانبه با آن دسته از کشورهای عضو که خواستار انجام چنین مذاکراتی هستند انجام می‌شود. ویتنام نیز همچون سایر کشورهایی که فرایند الحاق به سازمان جهانی تجارت را طی کرده یا سرگرم طی کردن آن هستند این دو نوع مذاکرات را در فرایند الحاق خود انجام داده است.

۱-۵) مذاکرات با گروه کاری

ویتنام اگرچه درخواست عضویت خود را در ۴ ژانویه ۱۹۹۵ به دبیرخانه سازمان جهانی تجارت تقدیم کرد و گروه کاری الحاق این کشور نیز با فاصله اندکی در ۳۱ ژانویه ۱۹۹۵ تشکیل شد، اما در مجموع فرایند الحاق این کشور طولانی بود، به طوری که حدود ۱۲ سال به درازا کشید. ویتنام در ۲۴ سپتامبر ۱۹۹۶ یادداشت رژیم تجاری خود را به سازمان جهانی تجارت تسلیم کرد. در سال ۱۹۹۷ اعضای سازمان به بررسی رژیم تجاری این کشور پرداختند و در سال ۱۹۹۸ مرحله اول پرسش و پاسخ اعضای گروه کاری با ویتنام انجام شد. در نیمه اول این سال، در سه نشست در ۴ و ۱۲ مارس و ۲۰ اوت مرحله پرسش و پاسخ که در بردارنده صدها پرسش از سوی اعضای گروه کاری بود انجام شد.

از نیمه دوم سال ۱۹۹۸ نشستهای رسمی گروه کاری الحاق ویتنام برای بررسی پرونده الحاق این کشور آغاز شد. اولین نشست گروه کاری الحاق ویتنام روزهای ۳۰ و ۳۱ ژوئیه ۱۹۹۸ برگزار شد. نشست دوم روز ۳ دسامبر ۱۹۹۸، نشست سوم ۲۲ و ۲۳ ژوئیه ۱۹۹۹، نشست چهارم ۳۰ نوامبر ۲۰۰۰، نشست پنجم ۱۰ آوریل ۲۰۰۲، نشست ششم ۱۲ مه ۲۰۰۳، نشست هفتم ۱۰ دسامبر ۲۰۰۳، نشست هشتم ۱۵ ژوئن ۲۰۰۴، نشست نهم ۱۵ دسامبر ۲۰۰۴، نشست دهم ۱۵ سپتامبر ۲۰۰۵، نشست یازدهم ۲۷ مارس ۲۰۰۶، نشست دوازدهم ۱۹ ژوئیه ۲۰۰۶، نشست سیزدهم ۱۹ اکتبر ۲۰۰۶ و بالاخره نشست چهاردهم و در واقع آخرین نشست روز ۲۶ اکتبر ۲۰۰۶ برگزار شد.

۲-۵) مذاکرات دوجانبه

در فرایند الحاق به سازمان جهانی تجارت علاوه بر مذاکرات جمعی گروه کاری الحاق با کشور متقاضی، معمولاً تعدادی از کشورهای عضو گروه خواستار انجام مذاکرات دوجانبه و امضای موافقت نامه جداگانه الحاق نیز می شوند. گروه کاری الحاق ویتنام به سازمان جهانی تجارت ۴۲ عضو داشت که از این میان ۱۵ عضو از جمله کشورهای مالزی، اندونزی، تایلند، میانمار، برونئی، دارالسلام و فیلیپین از اعضای آسه آن و نیز هنگ کنگ، سریلانکا، پاکستان، قرقیزستان، مصر، مغرب، رومانی، کرواسی و پاناما خواستار مذاکرات دوجانبه نشدند.

موافقت نامه دوجانبه الحاق ویتنام با کشورهای متقاضی مذاکرات دوجانبه عمدتاً در دو سال آخری در مراحل پایانی فرایند الحاق امضا شده است: اتحادیه اروپا (اکتبر ۲۰۰۴)، شیلی

(نوامبر ۲۰۰۴)، آرژانتین (نوامبر ۲۰۰۴)، برزیل (نوامبر ۲۰۰۴)، سنگاپور (دسامبر ۲۰۰۴)، اروگوئه (آوریل ۲۰۰۵)، ژاپن (ژوئن ۲۰۰۵)، کانادا (ژوئن ۲۰۰۵)، چین (ژوئیه ۲۰۰۵)، کلمبیا (ژوئیه ۲۰۰۵)، کره جنوبی (ژوئیه ۲۰۰۵)، ایسلند (اوت ۲۰۰۵)، نروژ (اوت ۲۰۰۵)، زلاند نو (فوریه ۲۰۰۶)، استرالیا (مارس ۲۰۰۶)، هندوراس (مارس ۲۰۰۶)، جمهوری دومینیک (مارس ۲۰۰۶)، مکزیک (آوریل ۲۰۰۶)، و ایالات متحده آمریکا (مه ۲۰۰۶). موافقت‌نامه‌های دوجانبه با کشورهای کوبا، قرقیزستان، هند، ترکیه، بلغارستان و السالوادور نیز در چند ماه آخر روند الحاق امضا شده است.

در بین موافقت‌نامه‌های دوجانبه ویتنام با اعضای گروه کاری موافقت‌نامه‌های این کشور با اتحادیه اروپا و آمریکا از اهمیت بیشتری برخوردار است که در زیر به آن اشاره می‌شود.

۱-۲-۵) موافقت‌نامه دوجانبه ویتنام با اتحادیه اروپا

موافقت‌نامه دوجانبه ویتنام با اتحادیه اروپا اولین موافقت‌نامه دوجانبه الحاق ویتنام با اعضای گروه کاری است. بعلاوه، چون اتحادیه اروپا به عنوان یک عضو در گروه کاری حضور دارد، انعقاد آن همه ۲۵ کشور عضو را در برمی‌گیرد. [۹]

روابط تجاری اتحادیه اروپا و ویتنام طی سالهای اخیر از استحکام زیادی برخوردار بوده است. اتحادیه اروپا با اختصاص ۱۷ درصد از حجم کل تجارت ویتنام، بزرگترین شریک تجاری این کشور است. بعد از آن آمریکا با ۱۴ درصد، ژاپن با ۱۳ درصد و چین با ۱۱ درصد قرار دارد. حجم تجارت بین ۲۵ کشور عضو اتحادیه اروپا با ویتنام در سال ۲۰۰۳ یعنی سال قبل از امضای موافقت‌نامه دوجانبه به ۶/۴ میلیارد یورو بالغ می‌شد. واردات اتحادیه اروپا از ویتنام در این سال ۴/۷ میلیارد یورو بود که ۱۳ درصد آن را منسوجات و پوشاک، ۱۰ درصد آن را محصولات کشاورزی و ۳ درصد آن را تجهیزات حمل و نقل تشکیل می‌داد. صادرات اتحادیه اروپا به ویتنام نیز در سال ۲۰۰۳ دو میلیارد یورو شامل ۳۵ درصد ماشین‌آلات، ۱۵ درصد مواد شیمیایی و ۷ درصد تجهیزات دفتری و مخابراتی بود. بین سالهای ۱۹۹۹ تا ۲۰۰۳ واردات اتحادیه اروپا به طور میانگین سالیانه ۹ درصد رشد داشت. همچنین، ویتنام از دسترسی ترجیحی به بازار اتحادیه اروپا طبق نظام عمومی ترجیحات تجاری اتحادیه اروپا^۱ که نرخ عوارض واردات از کشورها کامله‌الوداد را کاهش می‌داد بهره‌مند بود.

1- EU's Generalised System of Preferences (GSP)

با چنین سابقه روابط تجاری، ماه اکتبر ۲۰۰۴ پاسکال لامی مدیر کل کنونی سازمان جهانی تجارت و نماینده تجاری وقت اتحادیه اروپا همراه با وزیر تجارت ویتنام تریونک دینه توین پس از یک هفته مذاکره در ۹ اکتبر موافقت‌نامه دوجانبه الحاق بین اتحادیه اروپا و ویتنام به عنوان اولین موافقت‌نامه دوجانبه الحاق ویتنام را امضا کردند. [۱۰] این موافقت‌نامه تعهداتی در زمینه تجارت کالا و خدمات برای ویتنام دربرداشت که باید پس از عضویت در سازمان جهانی تجارت به آن عمل می‌کرد. طبق این موافقت‌نامه، میانگین تعرفه‌های کالاهای صنعتی ویتنام ۱۶ درصد، محصولات شیلاتی ۲۲ درصد و محصولات کشاورزی ۲۴ درصد تعیین شده بود. در بخش خدمات نیز ویتنام تعهداتی در سطح گسترده‌ای از بخشها از جمله حمل‌ونقل، خدمات مالی، پست، خدمات ساختمانی، توزیع، محیط‌زیست، خدمات حرفه‌ای و تجاری، مخابرات و گردشگری بر عهده گرفته بود. این تعهدات همچنین شامل موارد عبور از مرز خدمات و حضور تجاری است. همچنین موافقت‌نامه دوجانبه اتحادیه اروپا با ویتنام دربردارنده یک «موافقت‌نامه برداشت زودرس»^۱ بود که اجرای آن از ژانویه ۲۰۰۵ آغاز شد و برخی از تعهدات آن در مارس ۲۰۰۵ و بقیه طی سالهای ۲۰۰۵ و ۲۰۰۶ به اجرا درآمد. [۱۱]

۲-۲-۵) موافقت‌نامه دوجانبه ویتنام با آمریکا

موافقت‌نامه دوجانبه الحاق ویتنام با آمریکا نقش مهمی از یک سو در طولانی شدن روند الحاق این کشور به سازمان جهانی تجارت و از سوی دیگر پس از امضا در سرعت گرفتن روند الحاق ویتنام داشته است. این موافقت‌نامه که پس از مذاکرات طولانی در ۱۴ مه ۲۰۰۶ نهایی شد و در ۳۱ مه از طرف رسمی توسط کاران‌باتی معاون دفتر نمایندگی تجاری آمریکا و لونگ‌وان‌تو معاون وزیر تجارت ویتنام در شهر هوشی‌مین به امضا رسید، پس از عضویت ویتنام در سازمان جهانی تجارت به اجرا گذاشته شد. [۱۲] یکی از نکاتی که مقامات آمریکایی هنگام امضای این موافقت‌نامه بر آن تأکید کرده‌اند اعطای وضعیت روابط تجاری عادی دائمی^۲ به ویتنام است. معاون دفتر نمایندگی تجاری آمریکا در این خصوص تأکید کرده است که «ما در پی آن هستیم که کنگره وضعیت روابط تجاری عادی دائمی با ویتنام را تصویب کند و برای این منظور با نمایندگان هر دو حزب همکاری نزدیک خواهیم داشت.»

1- Early Harvest Agreement

2- Permanent Normal Trade Relations (PNTR)

موافقت‌نامه دوجانبه الحاق ویتنام با آمریکا دسترسی شرکت‌های آمریکا به بازار ویتنام در سطح کامل کالاها و خدمات را افزایش خواهد داد. طبق این موافقت‌نامه، برای ۹۴ درصد کالاهای صنعتی تعرفه‌ها به ۱۵ درصد و کمتر کاهش خواهد یافت. برای بسیاری از محصولات کشاورزی صادراتی آمریکا نیز سه چهارم تعرفه‌ها به ۱۵ درصد و کمتر تنزل خواهد یافت. طبق ابتکارات بخش دیگری از این موافقت‌نامه، ویتنام متعهد شده است که تعرفه‌های محصولات کلیدی همچون تجهیزات ساختمانی، دارو و هواپیما را بین صفر تا ۵ درصد پایین آورد. در بخش خدمات هم ویتنام پذیرفته است که دسترسی شرکت‌های آمریکایی به بازار ویتنام در خدمات کلیدی مورد علاقه آنها همچون بانکداری، بیمه، مخابرات، توزیع، پست سریع‌السیر و خدمات انرژی را افزایش دهد.

براساس تعهدات بخش دیگر این موافقت‌نامه، ویتنام مدت ۱۲ ماه را برای این که با آن به عنوان یک اقتصاد غیربازاری رفتار شود قبول کرده است. این کشور همچنین ملزم به قطع پرداخت یارانه‌های صنعتی و کشاورزی به محض عضویت در سازمان جهانی تجارت شده است. تعهدات ویتنام در این موافقت‌نامه همچنین شامل عضویت در موافقت‌نامه فناوری اطلاعات^۱ سازمان جهانی تجارت می‌شود که متضمن تعهد واردات بدون عوارض محصولاتی همچون رایانه‌ها و نیمه‌هادیها است. این کشور همچنین با واردات هواپیما با تعرفه صفر درصد هم موافقت کرده است.

در طرف مقابل، آمریکا نیز موافقت کرده است که به محض عضویت این کشور در سازمان جهانی تجارت به سهمیه‌بندی واردات منسوجات و پوشاک ویتنام خاتمه دهد. البته ویتنام نیز در مقابل پذیرفته است که به محض عضویت به اعطای یارانه‌های ممنوع به بخش نساجی پایان دهد. [۱۳]

۶) تعهدات ویتنام برای الحاق به سازمان جهانی تجارت

تعهداتی که ویتنام طبق اسناد الحاق خود برای عضویت در سازمان جهانی تجارت پذیرفته است شامل تعهدات بخش تجارت کالا، تعهدات بخش تجارت خدمات و تعهدات گزارش گروه‌کاری به شرح زیر است.

1- Information Technology Agreement (ITA)

۱-۶) تعهدات بخش تجارت کالاها

تعهدات بخش تجارت کالا شامل فهرست ۵۶۰ صفحه‌ای جداول تعرفه‌ها، سهمیه‌ها و سقفهای یارانه‌های کشاورزی و در برخی موارد برنامه زمانی کاهشهاست. [۱۴] ویتنام برای اکثر محصولات کشاورزی و غیرکشاورزی سقفها یا نرخهای تثبیتی بین صفر تا ۳۵ درصد را برای عوارض وارداتی پذیرفته است. برخی از این موارد دربردارنده مراحل زمانی کاهش تا سال ۲۰۱۴ هستند. همچنین، نرخهای تعرفه از یک محصول به محصول دیگر متفاوت می‌باشد. کالاها و محصولات کشاورزی با سقفهای بالاتر عبارتند از مشروبات الکلی، محصولات دخانی، قهوه آماده و برخی محصولات مرتبط با آن، خودروهای نو و دست دوم و قطعات آنها و سفالهای سقف‌پوش. البته نرخهای تثبیتی سقفهای قانونی هستند و ویتنام می‌تواند عوارض واقعی یا نرخهای کاربردی پایینتری از نرخهای متعهد شده را اعمال کند.

در بین تعهدات جزئی ویتنام این کشور متعهد شده است که نرخهای کاربردی بالاتر از نرخهای کاربردی اعمالی بر فراوردهای سویا را بر دانه‌های روغنی کلزا و غذاهای مشتق از آنها، روغن و سایر فراورده‌های آن اعمال نکند و اجازه دهد که فراورده‌های دانه‌های روغنی با سویا رقابت کند. همچنین، ویتنام در گزارش رژیم تجاری حق اعمال عوارض کاربردی به شکل تعرفه‌های ویژه (مثلاً چنددلار بر هر تن) به جای درصدهای قیمت (تعرفه ارزشی) را تا زمانی که نتیجه این روش پایینتر از سقفهای متعهد شده باشد برای خود حفظ کرده است.

علاوه بر این، طبق تعهدات ویتنام، تعداد زیادی از محصولات از طریق سهمیه‌های تعرفه‌ای (عوارض بالاتر بر واردات خارج از سهمیه و عوارض کمتر بر واردات در چارچوب سهمیه) مورد حمایت قرار خواهند گرفت. از جمله این محصولات می‌توان به تخم‌مرغ، توتون، شکر و نمک (که به گفته ویتنام منبع درآمد ۱۰۰ هزار کشاورز فقیر مناطق ساحلی است) اشاره کرد. البته ویتنام در چارچوب یک برنامه زمانی متعهد شده است که بتدریج میزان سهمیه‌ها را افزایش دهد تا به مرور زمان این محدودیت به طور کامل از بین برود.

ویتنام همچنین «موافقت‌نامه میان چندطرف فناوری اطلاعات» سازمان جهانی تجارت را که تاکنون برخی از اعضا آن را امضا کرده‌اند، امضا کرده است. برای محصولات مشمول این موافقت‌نامه ویتنام با واردات بدون تعرفه آنها موافقت کرده است. در برخی از موارد، تعرفه صفر بلافاصله پس از عضویت به اجرا در خواهد آمد و در برخی دیگر بتدریج در چارچوب مهلت‌های

زمانی که در سالهای ۲۰۱۰ و ۲۰۱۴ پایان می‌یابد اجرا خواهد شد. در بخش کشاورزی، ویتنام متعهد شده است که به صادرات این بخش یارانه نپردازد. همچنین، در این بخش به ویتنام اجازه داده شده است که از کشاورزان خود با حمایت‌های داخلی مخل تجارت (جعبه زرد^۱ یا میزان کلی حمایت^۲ که تأثیر مستقیم بر قیمت‌ها یا میزان تولید دارد) تا سقف ۳۹۶۱/۵ میلیارد دونگ ویتنام (معادل ۲۴۶ میلیون دلار کنونی آمریکا) به علاوه تخفیف‌های معمول برای کشورهای در حال توسعه (موسوم به حداقل‌ها^۳) تا ۱۰ درصد کل ارزش تولید کشاورزی داخلی خود حمایت کند. سرانجام، ویتنام همچون سایر اعضای سازمان جهانی تجارت مجاز به هزینه کردن مبالغ نامحدودی در خصوص حمایت‌هایی که مخل تجارت نیست (حمایت‌های جعبه سبز^۴) می‌باشد.

۲-۶) تعهدات بخش تجارت خدمات

ویتنام طبق اسناد الحاق خود در تعدادی از بخش‌های خدماتی تعهداتی داده است. در برخی از موارد، ویتنام حق خود در مورد محدودیت مالکیت خارجی شرکت‌های خدماتی فعال در این کشور را حفظ کرده است. به عنوان نمونه، در برخی از خدمات مخابراتی، محدودیت نهایی ۴۹ یا ۶۵ درصد برحسب مورد خدمات خواهد بود. در چند مورد معدود نیز ویتنام تعهد مالکیت خارجی ۱۰۰ درصد شرکت‌های خدماتی فعال در این کشور به محض تحقق عضویت را داده است. در بسیاری از موارد، مالکیت مجاز خارجی طی یک فرایند زمانی (به عنوان نمونه خدمات پست اکسپرس پس از ۵ سال) به ۱۰۰ درصد خواهد رسید. همان‌طور که در بخش خدمات معمول است، اثر تعهدات ویتنام در این بخش به روابط پیچیده آن با مقررات داخلی نیز بستگی دارد. به عنوان نمونه، در دوسال اول پس از عضویت ویتنام، شرکت‌های معماری با مالکیت ۱۰۰ درصد خارجی تنها مجاز به ارائه خدمات به شرکت‌های خارجی خواهند بود. همچنین، بخشی از تعهدات و مقررات بخش خدمات ویتنام در جدول فهرست تعهدات و سایر اطلاعات درباره مقررات در گزارش رژیم تجاری این کشور گنجانده شده است.

۳-۶) خلاصه تعهدات گزارش گروه کاری الحاق

گزارش گروه کاری الحاق ویتنام زمینه اقتصادی و چارچوب نهادی و قانونی این کشور را ترسیم

1-Amber Box

2- Aggregate Measurement of Support(AMS)

3- de minimis

4- Green Box

کرده است. این گزارش دربردارنده تعهدات ویتنام برای انجام اصلاحات و حفظ اصلاحاتی که در فرایند الحاق برای قبول عضویت این کشور انجام شده است می‌باشد. از جمله این تعهدات می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

نرخ ارز: در این خصوص ویتنام از مقررات صندوق بین‌المللی پول و سازمان جهانی تجارت پیروی خواهد کرد.

شرکتهای دولتی: شرکتهای تجاری (بجز آنهایی که تدارکات دولتی را تأمین می‌کنند) طبق شرایط تجاری بدون مداخله دولت عمل خواهند کرد. تعدادی از کالاها به دلیل محدودیتهای مصرفی ناشی از دلایل فرهنگی و اخلاقی یا به دلیل آن که «انحصارات طبیعی» هستند به عنوان کالاهای مشمول تجارت دولتی فهرست شده‌اند. این کالاها عبارتند از فراورده‌های دخی، نفت، محصولات فرهنگی همچون روزنامه، مجلات و محصولات سمعی - بصری، و هواپیما.

خصوصی‌سازی و واگذاری شرکتهای دولتی: این برنامه تا مراحل پایانی خود به صورت شفاف انجام خواهد شد و ویتنام گزارشهای سالیانه‌ای در این خصوص ارائه خواهد کرد.

قیمت‌گذاری و کنترل قیمتها: ویتنام در این خصوص طبق موافقت‌نامه‌های سازمان جهانی تجارت عمل خواهد کرد و اقداماتی را که برای کنترل قیمتها انجام می‌دهد باید به سازمان جهانی تجارت اعلام کند.

سیاست‌گذاری و چارچوب اجرایی: ویتنام تعدادی ساختار اداری و قانونی را برای اجرای مقررات سازمان جهانی تجارت ایجاد یا تقویت کرده است که تحقیق و بررسی قضایی در خصوص دعاوی مربوط به این امر از جمله وظایف آنهاست.

حقوق تجاری (حق واردات و صادرات): این موضوع از جمله موضوعاتی بود که در روند الحاق ویتنام مذاکرات شدیدی درباره آن صورت گرفت. دلیل این امر هم رویه‌های مختلف ثبت برای تجار داخلی و خارجی بود. اکنون ویتنام قانون جدیدی در این زمینه به اجرا گذاشته است که رویه را برای هر دو یکسان می‌کند. در بین سایر تعهدات این بخش می‌توان به تعهدی اشاره کرد که براساس آن تمامی شرکتهای و اشخاص خارجی تا زمانی که سابقه آنها ثبت شده‌است قادر به مشارکت در واردات و صادرات به عنوان واردکننده / صادرکننده خواهند بود و واردکنندگان هم قادر به انتخاب توزیع‌کنندگان داخلی خود خواهند بود.

مالیات غیرمستقیم: عوارض مختلفی که ویتنام بر مشروبات الکلی وضع می‌کند در مذاکرات مورد توجه خاص قرار گرفت. ویتنام موافقت کرده است که طی مدت ۳ سال از زمان الحاق با ساده‌سازی ساختار این عوارض یک نرخ تعرفه واحد بر تمامی انواع شراب و یک نرخ واحد بر تمامی مشروباتی که ۲۰ درصد یا بیشتر الکل دارد اعمال کند.

محدودیت‌های مقداری و غیره: سهمیه‌ها، ممنوعیتها و سایر محدودیتها از جمله ممنوعیت واردات سیگار و خودروهای دست‌دوم حذف خواهد شد یا در این خصوص طبق مقررات سازمان جهانی تجارت عمل خواهد گردید.

موافقت‌نامه مرتبط با مقررات: ویتنام متعهد شده است که خود را با موافقت‌نامه‌های ارزیابی گمرکی، قواعد مبدأ، بازرسی پیش از حمل، ضدقیمت‌شکنی (دامپینگ)، حفاظتها، یارانه‌ها، وضوابط تجاری سرمایه‌گذاری تطبیق دهد. البته برخی از این مقررات طبق برنامه زمانی اجرا خواهد شد. **محدودیت‌های صادراتی:** ویتنام قبل از عضویت در سازمان جهانی تجارت، برای جلوگیری از سوء استفاده‌های غیرقانونی، کنترل‌های صادراتی بر برخی محصولات همچون برنج و برخی محصولات چوبی و معدنی اعمال می‌کرد که اکنون متعهد شده است که این کنترلها را به شیوه‌ای هماهنگ با موافقت‌نامه‌های سازمان جهانی تجارت اعمال کند.

استانداردها: ویتنام متعهد به اجرای موافقت‌نامه موانع فنی فراراه تجارت و موافقت‌نامه اقدامات بهداشتی و بهداشت گیاهی بدون هرگونه دوره انتقالی شده است.

تدارکات دولتی: ویتنام پس از عضویت در سازمان جهانی تجارت امضای موافقت‌نامه میان چندطرف تدارکات دولتی را مورد توجه قرار خواهد داد.

حقوق مالکیت فکری: حدود ۳۳ صفحه گزارش گروه کاری الحاق ویتنام، جزئیات ساختار اداری و قانونی ایجاد شده در این کشور را توضیح می‌دهد. ویتنام متعهد شده است که بلافاصله بعد از عضویت در سازمان جهانی تجارت بدون وقفه موافقت‌نامه جنبه‌های تجاری حقوق مالکیت فکری را اجرا کند.

(۷) آثار و پیامدهای الحاق ویتنام به سازمان جهانی تجارت

ورود یک کشور به سازمان جهانی تجارت تحول عظیمی است. کشورها با ورود به سازمان

جدول ۶ : ساختار تعرفه‌ای گروه‌های عمده کالایی ویتنام قبل از عضویت در سازمان جهانی تجارت

	توزیع نرخهای تعرفه‌ای										انحراف استاندارد	تعداد خطوط تعرفه‌ای	میانگین	گروه محصولات
	تا ۷۶٪	تا ۵۱٪	تا ۴۱٪	تا ۳۱٪	تا ۲۶٪	تا ۲۱٪	تا ۱۶٪	تا ۱۱٪	تا ۶٪	تا ۰٪				
۰/۱	۰	۲/۷	۹/۷	۳/۲۴	۰	۷/۱۹	۶/۱	۰/۱۷	۳/۲۱	۱/۱۶	۳۰۵	۶/۲۱	کشاورزی بدون شیلات (برورد ۱)	
۹/۳	۰	۶/۱۶	۱/۵	۲۶	۰	۴/۱۴	۸	۲/۱۴	۰/۲۵	۱/۲۲	۲۷۲	۳/۲۵	کشاورزی بدون شیلات (برورد ۲)	
۰	۴۱/۷	۰	۰	۰	۰	۰	۲۵	۳۳/۳	۰	۱/۲۵	۱۲	۸/۳۱	نفت خام	
۰	۰	۱۳/۶	۰	۷۸/۲	۰	۰	۰	۳/۶	۴/۵	۱۰/۴	۱۱۰	۳۰/۷	شیلات و فراورده‌های آن	
۰	۰	۰	۲۳/۸	۱۲/۲	۰	۵/۶	۰/۹	۱۳/۸	۴۳/۸	۱۵/۸	۳۲۰	۱۶/۹	چوب، غذا و دکور	
۰/۱	۰	۳۳/۷	۳۴/۷	۴/۶	۰	۱۴/۳	۰/۷	۲/۷	۹/۲	۱۵/۸	۸۴۸	۳۵/۶	پوشاک و منسوجات	
۰	۰	۱۷/۹	۶/۷	۸/۷	۰	۶/۳	۰	۳/۶	۵۶/۹	۱۹	۱۹۵	۱۷/۷	چرم، لاستیک، کفش و کالاهای مسافرتی	
۰	۰	۱/۳	۴/۶	۸/۵	۰	۱۱/۶	۱/۴	۷/۵	۶۵/۱	۱۲/۸	۶۲۷	۸/۹	فلزات	
۰	۰	۲/۸	۰/۹	۴/۹	۰	۵/۴	۰/۹	۶/۴	۷۸/۶	۱۱/۴	۱۰۵۵	۶	لوازم شیمیایی و عکاسی	
۰	۱۶/۸	۹/۴	۱	۱۱/۵	۰/۵	۶/۸	۲/۶	۹/۴	۴۱/۹	۲۲/۹	۱۹۱	۲۱/۸	تجهیزات حمل و نقل	
۰	۰	۳/۲	۱/۴	۵/۹	۰/۱	۴/۳	۰/۶	۵/۶	۷۸/۸	۱۲/۱	۶۹۳	۶/۱	ماشین‌آلات غیر برقی	
۰	۰	۰/۸	۹/۹	۱۳/۵	۰	۸/۸	۲/۷	۹/۱	۵۵/۲	۱۴/۱	۳۶۴	۱۲/۵	ماشین‌آلات برقی	
۰/۵	۰	۵/۹	۹	۱۰/۴	۰	۵/۹	۱/۶	۷/۷	۵۹	۱۶/۹	۳۷۹	۱۳/۵	فراورده‌های معدنی	
۰/۶	۰/۶	۹/۹	۹/۷	۱۱/۴	۰	۹/۳	۱/۱	۸/۱	۴۹/۲	۱۸/۹	۵۸۲۳	۱۶/۸	تمام گروه‌های کالایی	
۰/۱	۰/۸	۹/۱	۱۰/۸	۷/۵	۰	۸/۱	۱/۲	۶/۷	۵۵/۹	۱۸/۱	۴۶۸۱	۱۴/۸	تمام گروه‌های کالایی بدون فراورده‌های کشاورزی برآوردهای ۲۰۱ شیلات	

جهانی تجارت مرحله جدیدی از مناسبات اقتصادی و تجاری خود با ۱۵۰ کشور جهان را آغاز می‌کنند. علاوه، قبول تعهدات و پذیرش مقررات و الزامات موافقت‌نامه‌های سازمان جهانی تجارت که در فرایند الحاق صورت می‌گیرد بخشهای مهم تجاری، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی کشور عضو را تحت تأثیر قرار می‌دهد. این تأثیرات و به طور کلی پیامدهای عضویت در سازمان جهانی تجارت نه کاملاً مثبت و نه کاملاً منفی است. بر همین اساس، معمولاً از آنها با عنوان «چالشها و فرصتهای» عضویت در سازمان جهانی تجارت یاد می‌شود. البته بسیاری از ارزیابی‌هایی که قبل از تحقق عضویت یک کشور در سازمان جهانی تجارت درخصوص چالشها و فرصتهای آن صورت می‌گیرد با واقعیت‌های بعد از عضویت ممکن است چندان همخوانی نداشته باشد. دلیل این امر هم آن است که معمولاً چنین ارزیابی‌هایی یا با دیدی بدبینانه و یا با دیدی خوشبینانه صورت می‌گیرد و بسیاری از واقعیتها از جمله تحول مستمر شرایط در آنها نادیده انگاشته می‌شود. ارزیابی‌هایی که درخصوص آثار و پیامدهای احتمالی عضویت ویتنام در سازمان جهانی تجارت صورت گرفته است نیز از این قاعده مستثنی نیست. آنچه در اینجا به عنوان آثار و پیامدهای عضویت ویتنام در سازمان جهانی تجارت اعم از مثبت و منفی یاد می‌شود از مجموع ارزیابی‌هایی که توسط منابع رسمی دولتی در ویتنام و منابع دانشگاهی کشورهای مختلف و نیز سازمانهای غیردولتی مخالف با سازمان جهانی تجارت به دست آمده است.

۱-۷) آثار الحاق ویتنام بر شاخصهای اقتصادی

رشد اقتصادی: اگرچه اقتصاد ویتنام طی سالهای اخیر از رشد بالایی برخوردار بوده، اما ورود این کشور به سازمان جهانی تجارت چشم انداز رشد بیشتری فرا روی آن قرار داده است. براساس گزارش سالیانه کمیسیون اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل متحد برای آسیا و اقیانوسیه که روز ۱۷ آوریل ۲۰۰۷ منتشر شده است، رشد اقتصادی ویتنام در سال ۲۰۰۷ یعنی اولین سال بعد از عضویت در سازمان جهانی تجارت به ۸/۳ درصد بالغ خواهد شد. بخش عمده این رشد نیز به یمن رشد بخشهای نساجی و گردشگری خواهد بود. رشد اقتصاد ویتنام در سالهای ۲۰۰۵ و ۲۰۰۶ به ترتیب ۸/۴ و ۸/۲ درصد بوده است.

سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی: گزارش سالیانه کمیسیون اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل

متحد برای آسیا و اقیانوسیه از رشد شدید سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ویتنام پس از ورود این کشور به سازمان جهانی تجارت حکایت دارد. بر اساس این گزارش، میزان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ویتنام در سال ۲۰۰۶ یعنی سال ورود این کشور به سازمان جهانی تجارت به ۱۰ میلیارد و ۲۰۰ میلیون دلار بالغ شد که در مقایسه با ۶ میلیارد و ۲۰۰ میلیون دلار سال ۲۰۰۵ افزایش محسوسی نشان می‌دهد.

کاهش تورم: گزارش سالیانه کمیسیون اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل متحد برای آسیا و اقیانوسیه همچنین پیش‌بینی کرده است که نرخ تورم در ویتنام پس از ورود این کشور به سازمان جهانی تجارت به دلیل کاهش تعرفه‌های واردات کالا کاهش خواهد یافت. در سال ۲۰۰۶ شاخص قیمت مصرف کننده در ویتنام به ۷/۵ درصد کاهش یافت. در سال ۲۰۰۵ این شاخص ۸/۳ درصد بود.

۷-۲) آثار الحاق ویتنام بر بخش کشاورزی

ویتنام عمدتاً یک کشور کشاورزی است که ۷۵ درصد جمعیت آن در مناطق روستایی زندگی می‌کنند و ۲۲ درصد تولید ناخالص داخلی این کشور هم از بخش کشاورزی تأمین می‌شود. با وجود این، طی سالهای اخیر تولیدات کشاورزی ویتنام در پرتو تحول بخش کشاورزی این کشور از وضعیت اقتصاد متمرکز خود کفا به سمت اقتصاد بازاری صادرات محور با افزایش شدیدی همراه بوده است. این شرایط باعث شده است که الحاق ویتنام به سازمان جهانی تجارت، بخش کشاورزی این کشور را با بیم و امیدهای زیادی روبرو کند.

از یک سو، باز شدن بازار ۱۴۹ کشور جهان به روی محصولات کشاورزی ویتنام نوید افزایش صادرات این محصولات و افزایش درآمد بخشهای کشاورزی را می‌دهد. ویتنام که در آستانه شروع برنامه اصلاحات اقتصادی واردکننده برنج بود اکنون پس از تایلند به دومین صادرکننده بزرگ برنج جهان تبدیل شده است. این کشور در سال ۲۰۰۵ به میزان ۵ میلیون تن برنج صادر کرد. همچنین ویتنام با صدور ۶۳ هزار تن فلفل در سال ۲۰۰۵ بزرگترین صادرکننده فلفل جهان بود. بعلاوه، ویتنام در سال ۲۰۰۵ به میزان ۴۴۶ هزار تن قهوه، ۲۲۱ هزار تن کائوچو، ۴۲ هزار تن آجیل، ۳۱ هزار تن چای، ۹ هزار تن بادام زمینی صادر کرده است. درآمد صادراتی ویتنام در سال ۲۰۰۵ از بخش کشاورزی به ۴/۵ میلیارد دلار بالغ شد که ۶۰ درصد در مقایسه با سال ۲۰۰۰ افزایش یافته

بود. چنین رویکردی در تولید محصولات صادراتی به تولیدکنندگان محصولات کشاورزی این امید را داد که بازگشایی بازارهای بیشتر با تعرفه‌های کمتر زمینه افزایش تولید و صادرات آنها را فراهم خواهد کرد.

از سوی دیگر، بخش کشاورزی ویتنام با مشکلاتی همچون سطوح پایین تولید، فناوری پایین تولید کشاورزی، توان رقابتی اندک، بهره‌وری کم و هزینه‌های بالای تولید روبروست. علاوه، سطح پایین توسعه روستایی مانع به‌کارگیری گسترده علم و فناوری در تولیدات کشاورزی ویتنام می‌شود. همچنین، فرایندهای فراوری و نگهداری از روند تولید عقبتر است و زیربنای روستایی و کشاورزی ضعیف می‌باشد و هزینه‌های انبارداری و حمل و نقل نیز در این کشور از سایر کشورهای منطقه بالاتر است. این مشکلات می‌تواند بخش کشاورزی ویتنام را با چالشهای بزرگی پس از عضویت این کشور در سازمان جهانی تجارت از نظر رقابت با رقبای خارجی مواجه کند. حتی پیش‌بینی‌ها حکایت از آن دارد که در این فرایند ویتنام مجبور به صدور محصولات خام و غیرفراوری‌شده یا نیمه فراوری‌شده خواهد شد و در نتیجه آزادسازی تجاری بخش کشاورزی، بخشی از جمعیت روستایی این کشور بیکار و برای کار راهی شهرها خواهند گردید.

البته یکی از نقاط امیدبخش برای ویتنام پس از عضویت در سازمان جهانی تجارت جذب سرمایه‌گذاریهای مستقیم خارجی در بخش کشاورزی است. ورود ویتنام به این سازمان به سرمایه‌گذاران بین‌المللی پیام ثبات بیشتر اقتصاد و قوانین و مقررات تجاری ویتنام را خواهد داد و علاوه بر آن توان بالقوه بخش کشاورزی جذابیت زیادی برای این سرمایه‌گذاران ایجاد خواهد کرد.

۳-۷) آثار اجتماعی الحاق ویتنام به سازمان جهانی تجارت

منظور از آثار و پیامدهای اجتماعی الحاق ویتنام به سازمان جهانی تجارت عمدتاً مسائل و موضوعات مرتبط با اشتغال و بازار کار است. اگرچه در مقررات سازمان جهانی تجارت هیچ اشاره فنی و خاصی به مسائل کارگری و موضوعات اجتماعی نشده است، اما بدون تردید موضوعات کارگری و اجتماعی با تجارت بین‌الملل ارتباط دارد. دلیل این امر هم آن است که اولاً کار یکی از نهادهای اساسی تولید است و از این نظر عامل مؤثری در رقابت‌پذیری شرکتها و کشورها محسوب می‌شود و ثانیاً برای ارزیابی آثار اجتماعی تجارت و سرمایه‌گذاری بین‌المللی

- راهی جز ارزیابی وضعیت کار و موضوعات مرتبط با آن وجود ندارد.
- بر این مبنای، الحاق ویتنام از چهار جهت بر مسائل کار در این کشور تأثیرگذار خواهد بود:
- ۱- افزایش یا کاهش اشتغال در بخشهای اقتصادی
 - ۲- تأثیر بر قوانین و استانداردهای کار
 - ۳- تأثیر بر بازار کار از طریق تغییر ساختار اقتصاد و تحول در عرضه و تقاضای نیروی کار
 - ۴- تأثیر بر منابع انسانی تحت تأثیر تجدید ساختار شرکتها برای افزایش کارآمدی و رقابت‌پذیری در اقتصاد آزاد مطابق با مقررات سازمان جهانی تجارت.

آثار الحاق ویتنام به سازمان جهانی تجارت در سه بخش زیر آشکار خواهد شد:

- الف - بخش تحت سیطره سرمایه‌گذاری خارجی
 - ب - شرکتهای فعال در تولید کالاهای صادراتی بویژه شرکتهای کاربر تحت تأثیر مقررات سازمان جهانی تجارت همچون شرکتهای تولیدکننده منسوجات، صنایع دستی، شیلات ومحصولات کشاورزی
 - ج - سایر شرکتهایی که تحت تأثیر تجارت بین‌الملل قرار دارند.
- پیش‌بینی‌ها حاکی از آن است که در این بخشها تجارت بین‌الملل مستقیماً به رشد تقاضا در بازارهای داخلی و افزایش تقاضای نیروی کار منجر خواهد شد.
- البته در طرف مقابل، عضویت ویتنام در سازمان جهانی تجارت اصلاح شرکتهای داخلی بویژه شرکتهای دولتی برای افزایش رقابت‌پذیری از طریق نوسازی ماشین‌آلات و تسهیلات، بهبود بهره‌وری و افزایش بازدهی منابع موجود از جمله منابع انسانی را ضروری می‌سازد. در نتیجه این اصلاحات، برخی از کارگران بویژه کارگران شرکتهای دولتی اضافی تشخیص داده خواهند شد و به جمع بیکاران خواهند پیوست که مشکلی فراروی ویتنام در سالهای آینده خواهد بود.

درخصوص تأثیر الحاق ویتنام بر بازار کار این کشور نیز گفته می‌شود که عضویت این کشور در سازمان جهانی تجارت موجب تحول ساختار اقتصادی و در نتیجه تحول ساختار کار از نظر بخشها و مناطق مختلف خواهد بود. در نتیجه این تحول، مهاجرت نیروی کار بین مناطق، بخشها و مشاغل پدید خواهد آمد. چون این جابه‌جاییها طبق اصول اقتصاد بازار صورت می‌گیرد، بهره‌وری و کارآمدی نیروی کار را افزایش خواهد داد، اما ضرورتاً مطابق برنامه‌های توسعه اجتماعی و اقتصادی پیش نخواهد رفت. [۱۵]

۴-۷) الحاق ویتنام و حل و فصل اختلافات تجاری

ویتنام به فرصت ایجاد شده برای حل و فصل اختلافات تجاری خود با سایر کشورها از طریق رکن حل و فصل اختلاف سازمان جهانی تجارت که در پی عضویت این کشور در آن سازمان حاصل می‌شود به عنوان یک فرصت می‌نگرد. دلیل اصلی این موضوع هم شکست ویتنام در یک دعوی تجاری با آمریکا موسوم به «دعوی گربه‌ماهی» در سالهای اخیر بوده است. ویتنام برای رهایی از اتکا به تولید برنج و در مسیر متنوع کردن تولیدات بخش کشاورزی و آبزیان، پرورش نوعی ماهی موسوم به گربه‌ماهی را در سالهای پس از اصلاحات اقتصادی ترویج کرد. مهمترین بازار صادراتی این محصول ویتنام، کشور آمریکا بود. در سال ۲۰۰۱ اختلافی بین دو کشور در زمینه صادرات محصول گربه‌ماهی ویتنام به آمریکا بروز کرد. در این زمان آمریکاییها با این بهانه که صدور گسترده این محصول به تولیدکنندگان آمریکایی ضربه زده است و نیز با طرح نگرانیهای بهداشتی و تجاری مربوط به گربه‌ماهی صادراتی ویتنام شکایتی علیه صادرات گربه‌ماهی این کشور در کمیته تجارت بین‌الملل آمریکا مطرح کردند که در نهایت این کمیته در ۲۳ ژوئیه ۲۰۰۳ علیه صادرات ویتنام رأی داد و در نتیجه آن دولت آمریکا تعرفه‌های ۱۵ درصد اعمالی بر واردات گربه‌ماهی ویتنام را به ۳۷ تا ۶۴ درصد افزایش داد که این امر ضربه بزرگی به صادرات این محصول ویتنام وارد کرد. ویتنامیها شکست خود در این دعوا را ناعادلانه دانسته و معتقد بودند که اگر این دعوا در یک مرجع بی‌طرف و مستقل مطرح می‌شد پیروز می‌شدند. بر این اساس، آنها اکنون امیدوارند که با عضویت در سازمان جهانی تجارت و بهره‌مندی از سازوکار حل اختلاف این سازمان در اختلافات تجاری آینده مغبون نشوند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

۸) نتیجه‌گیری

بررسی فرایند الحاق ویتنام نشان می‌دهد که ویتنام برای رهایی از اقتصاد متمرکز کمونیستی و حاکم کردن سازوکارهای اقتصاد بازار نیازمند ورود به سازمان جهانی تجارت بود. از سوی دیگر، برنامه اصلاحات اقتصادی این کشور که مدتها قبل از طرح عضویت در سازمان جهانی تجارت آغاز شده بود نقش موثری در تسهیل و بسترسازی فرایند الحاق این کشور به سازمان جهانی تجارت داشت. همچنین، عضویت ویتنام در بلوکهای منطقه‌ای همچون آسه آن و اپک تا حد

زیادی به این کشور در تقویت توان رقابتی و جسارت ورود به عرصه رقابت جهانی کمک کرد. بعلاوه، بهبود مناسبات سیاسی و تجاری ویتنام با دشمن خونین سابقش یعنی آمریکا و امضای یک موافقت‌نامه تجاری بین دو کشور در جهت تسهیل فرایند الحاق ویتنام به سازمان جهانی تجارت موثر بود. ضمناً، ویتنام در چارچوب پذیرش الزامات عضویت در سازمان جهانی تجارت توانسته است اصلاحات گسترده‌ای در قوانین و مقررات اقتصادی و تجاری خود با رویکرد حاکم کردن اصول اقتصاد بازار انجام دهد. تعهدات ویتنام به سازمان جهانی تجارت نیز تا حد زیادی مشابه تعهدات سایر کشورهاست. اگرچه پیش‌بینی‌ها حکایت از آن دارد که در بلندمدت الحاق ویتنام فرصت‌های زیادی فرا روی اقتصاد این کشور قرار می‌دهد، اما الحاق ویتنام به سازمان جهانی تجارت دست‌کم در کوتاه‌مدت ممکن است برای برخی از بخش‌های اقتصادی این کشور که از قدرت رقابت کمتری برخوردارند مشکلاتی ایجاد کند. به‌رغم این چالش‌های احتمالی، مقامات ویتنام الحاق به سازمان جهانی تجارت را به‌عنوان یک انتخاب ناگزیر در شرایط کنونی اقتصاد و تجارت جهانی برگزیدند و البته برای چالش‌های احتمالی کوتاه‌مدت آن نیز برنامه‌ریزی مناسبی انجام دادند.

یادداشتها

۱- سونگ‌هو سفیر کره جنوبی در سازمان جهانی تجارت با آن که در سال ۱۹۹۷ ژنو را ترک کرده بود، اما همچنان تا سال ۲۰۰۵ ریاست گروه کاری الحاق ویتنام را برعهده داشت.

2- Binh P. Le. **Doi Moi: A Selected Bibliography of Vietnam's Economic Transformation 1986-2000** (Pennsylvania State University, November 2005).

3- Agreement Establishing the World Trade Organization, Article XII, Accession <http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/04-wto.doc>.

۴- برای مشاهده قانون اساسی جدید ویتنام به آدرس اینترنتی زیر مراجعه شود:
<http://home.vnn.vn/english/government/constitution>.

5- Vietnam in ASEAN: Toward Cooperation for Mutual Benefits <<http://www.aseansec.org/10625.htm>>.

۶- اعضای اپک عبارتند از استرالیا، برونئی دارالسلام، کانادا، شیلی، چین، هنگ‌کنگ، اندونزی، ژاپن، کره جنوبی، مالزی، مکزیک، زلاند نو، پاپواگینه‌نو، پرو، فیلیپین، روسیه، سنگاپور، تایوان، تایلند، آمریکا و ویتنام.

7- Mai Fujita , "Vietnam in APEC: Changes in Trade Patterns after the Open Door Policy". In Satoru Okuda, ed. **Trade Liberalization and Facilitation in APEC-A Re-evaluation of APEC Activities**, APEC Study Center, Institute of Developing Economies, Tokyo, 1999 <http://www.ide.go.jp/English /Publish/Apec /pdf /98tf_03.pdf>.

8- Tai Van Ta, "The U.S.-Vietnam Trade Agreement", **Harvard Asia Quarterly**, vol.5, no.1 (Winter 2001).

۹- از ابتدای سال ۲۰۰۷ میلادی با عضویت بلغارستان و رومانی تعداد اعضای اتحادیه اروپا به ۲۷ کشور افزایش یافته است.

10- WTO – Vietnam: EU and Vietnam conclude bilateral deal for Vietnam accession to WTO <<http://europa.eu.int/comm/trade/issues/bilateral/ WTO-Vietnam EU.htm>>.

11- Status of Vietnam's WTO Accession. U.S- Vietnam's Trade Council. July 25, 2006 <<http://www.usvtc.org/trade/wto/WTOstatus25 Jul 06.pdf>>.

12- The Office of the United States Trade Representative, "US, Vietnam Sign Historic Bilateral Market Access Agreement Brings Vietnam One Step Closer to WTO Membership". 05/31/2006 <<http://www.ustr.gov/Document-Library/Press-Releases/2006/May/US,-Vietnam-sign-Historic-Bilateral-Market-Access-Agreement.html>>.

13- Status of Vietnam's WTO Accession. U.S- Vietnam Trade Council. July 25, 2006 <<http://www.usvtc.org/trade/wto/WTOstatus25 Jul 06.pdf>>.

۱۴- برای اطلاع از جزئیات تعهدات الحاق ویتنام در بخش تجارت کالا و نیز جداول تعرفه ای این کشور به سند الحاق این کشور در پایگاه اینترنتی سازمان جهانی تجارت به آدرس زیر مراجعه شود:
<http://docsonline.wto.org/DDFDocuments/t/WT/ACC/VNM48.doc>.

15- Labour and Social Issues Emerging from Vietnam's Accession to the WTO. Ministry Labour Invalid and Social Affair <<http://www.worldbank.org.vn /WTO/paper,%20MOLISA.pdf>>.